

ולבטלה, אלא קשור לכבודו יתברך, ואם כן, עליו לנצל ראיי או שמיעה זו בעבודתו את ה'.

רעיון זה נרמז בדברי רש"י "לראות במיתתו ואתה יכול להצילו". פירוש: בעובדה זו גופא שאתה רואה את חבירך בסכנת מיתה, מצוי' כבר ההוכחה כי בדרך הכח להצילו; דאם לא כן - מדוע זה הראת לדעת זאת? והרי לא ברא הקב"ה ראיי זו לבטלה!

ומזה עולה גם הוראה מיוחדת לדורנו זה. רבים מאחינו בני ישראל מצויים כידוע בסכנת טביעה רוחנית, ועל כל אחד מאיתנו מוטל לא לעמוד מנגד אלא לעשות את כל האפשר על מנת להצילם.

ואם יבוא היצר בטענתו: מי אני ומה אני שאוכל להחיות את נפש חברי? עונה לו רש"י "לראות במיתתו ואתה יכול להצילו". היינו: אם אתה רואה במיתתו (שהגיעה לידיעתך חומרת מצבו של פלוני) הרי זו הוכחה גמורה כי נתנו לך הכוחות הדרושים להצלתו.

יט, יח

לא תקם ולא תמר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'

על "ואהבת לרעך כמוך" מפרש הרשב"ם: "רעך הוא אם טוב הוא, אבל לא אם הוא רשע, דכתיב (משלי ח, יג) יראת ה' שנאת רע". אבל רש"י אינו מפרש שהחידוש של "רעך" היינו רעך בתורה ובמצוות, וכן ב"לא תשנא את אחיך" (פסוק יז) אינו מפרש שהכוונה לאחיק בתורה ובמצוות. וכן מוכח גם מרש"י ראה יג, ט: "לא תאבה לו, לא תהא תאב לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר ואהבת לרעך כמוך, את זה לא תאהב"; הרי שרק מסית נתמעט ממצות אהבת ישראל.

ואהבת לרעך כמוך: אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה.

צריך ביאור: מה קשה במלים "ואהבת לרעך כמוך".

(בשפתי חכמים מפרש, שאמנם אין כאן שום קושיא, אלא "רצונו לומר במצוה זו נכלל כל התורה, כמו שאמר הלל הזקן (שבת לא, א) מאי דסני לך לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה ואידך פירושו הוא". אבל רש"י הרי מפרש פשוטו של מקרא, ואין זה מענינו לעורר אודות קיום המצוות).

והביאור:

לרש"י הוקשה:

א. מדוע יש צורך בציוויים מיוחדים על גניבה וגזילה וכיוצא בזה (רוב המצוות שבין אדם לחבירו), הרי כולם נכללים בציווי שלפנינו - "ואהבת לרעך כמוך"?

ב. קושיית הרמב"ן: "לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו" ("כמוך").

ג. רש"י פירש לעיל (פסוק יד) "כל דבר המסור ללבו של אדם כו' נאמר בו ויראת מאליו", ואם כן מדוע לא נאמר אזהרה זו גם כאן (שהרי אהבה היא דבר המסור ללב)?

לכן מפרש ש"ואהבת לרעך כמוך" הוא כלל, שיש בו פרטים, ולפי זה:

א. הפרטים של כלל זה הם המצוות האמורות (גניבה וגזילה וכיוצא בזה). ולכן נאמרו בתורה כל מצוות אלו, שכן דרך הכתוב, לפעמים, לפרש הן את הכלל והן את הפרטים.

ב. מכיון שהוא כלל, מובן שהקיום בפועל הוא על ידי קיום הפרטים, החל מאלו שנמנו בפסוקים הקודמים (יא"ז). ולפי זה מובן גם מה ענינה של אהבת הזולת "כמוך", שכן הכוונה לעניני עשי', לעשות ולפעול עבור הזולת כפי שאנחנו עושים בשביל עצמנו.

ג. מכיון שבציוויים הקודמים נאמר "ויראת מאלקיו" (פסוק יד), מובן שזה שייך גם ב"כל דבר" ששייך בהם ענין זה, ובנדון דידן היינו בהפרטים של הכלל של "ואהבת לרעך כמוך", שהם עניני עשי', כנ"ל, שבהם שייך לרמות את הרואים, ולכן זקוק בהם האדם לאזהרת "ויראת מאלקיו"; ואילו בעצם האהבה, שהיא רגש שבלב - אין כל חידוש בדבר.

אמנם, הפרטים הרי פזורים בכמה וכמה מקומות בתורה, ואם כן כיצד אפשר לומר שהם פרטים של כלל הנאמר במקום אחר?

לכן מדייק "זה כלל גדול (הכולל פרטים רבים) בתורה" (בכל התורה), ובכלל כזה אין הכרח (וגם אי אפשר) שכל הפרטים יופיעו בסמיכות מקום להכלל.

בשם אומר

ישנם ארבע מאמרים של רבי עקיבא במקומות שונים בש"ס המוסיפים ביאור למאמרו כאן. ואלו הם:

א. בבא מציעא סב, א: "שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב כו' בא רבי

עקיבא ולימד: וחי אחיך עמך, חייך קודמים לחיי חבירך". לפי מאמר זה מתורצת קושיית הרמב"ן (הנ"ל) איך אפשר להיות ציווי על אהבת הזולת "כמוך" (בנוסף על מה שנתבאר לעיל), שכן לשיטת רבי עקיבא נמצא ש"כמוך" אינו בפשוטו, ^{לצד החמיה} "כמוך" ממש, שהרי "חייך קודמים".

(ויש לומר ש"כמוך" היינו כבכ"ף הדמיון, שהוא אוהבו כמוהו אבל רק בדברים מסויימים, ולא כשהדבר נוגע ל"חייך").

ב. אבות פ"ג מ"ד: "הוא [רבי עקיבא] הי' אומר כו' חביבין ישראל שנקראו בנים למקום". במאמר זה ישנו הסבר נוסף לשאלה הנ"ל (היינו איך אפשר להיות "כמוך" לא במצב זה של "שנים שהיו מהלכין בדרך"), שהרי כל ישראל הם אחים ממש ("בנים למקום"), וכאשר אדם מתבונן ומתעמק בדבר זה וירגיש שהזולת אחיו הוא, יתעורר ברגש של אהבה אליו, אהבת אחים ("כמוך").

ג. בבא בתרא י, א: "אמר לו רבי עקיבא [לטורנוסרופוס הרשע] אמשול לך משל, למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך - לא דורון משגר לו, ואנן קרויין בנים, דכתיב בנים אתם לה' אלקיכם". לפי מאמר זה מובן כיצד אפשר לאהוב כל יהודי ללא יוצא מן הכלל, מבלי הבט על מצבו הרוחני, שכן כל ישראל הם (תמיד) "בנים למקום", גם כאשר הקב"ה הוא כ"מלך כו' שכעס על בנו".

ד. חגיגה ו, ב: "רבי עקיבא אומר כללות ופרטיות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד". לפי זה מתורץ מדוע נצטוו על "כלל גדול" זה רק בפרשתנו, ולא לפני זה (ומשך זמן לאחרי מתן תורה והקמת המשכן), כי כבר בהר סיני נצטוו על כך, אלא ש"נשנה" בפרשתנו (ב"אהל מועד").

יט, יט

את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תורע כלאים ובגד כלאים שעמנו לא יעלה עליך

את חוקותי תשמרו: ...חוקים אלו גזרות מלך, שאין טעם לדבר.

כן כתב גם בפרשת תולדות (כו, ה - "שאינ טעם בדבר אלא גזירת המלך") ובפרשת בשלח (טו, כו - "גזירת מלך בלא שום טעם"), ועוד. והוא דלא כרמב"ן כאן, שהמשיל את החוקים ל"גזירת המלך אשר יחוק במלכותו בלי שיגלה תועלתם לעם", היינו שיש בחוקים טעם ותועלת, אלא שאינם ידועים לעם. וכן דלא כהרמב"ם, שכתב (סוף הלכות מעילה): "החוקים הן המצות שאין טעמן ידוע".